

STRESZCZENIE

rozprawy doktorskiej Michała Pilikowskiego

pt. *Działalność dydaktyczno-organizacyjna Adolfa Szyszko-Bohusza*

w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie

Rozprawa prezentuje działalność dydaktyczną i organizacyjną Adolfa Szyszko-Bohusza w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych w latach 1920-1932 jako profesora konserwacji zabytków oraz przełożonego uczelni (przez sześć lat w roli rektora). Działalność Adolfa Szyszko-Bohusza w ASP ukazana jest na tle całej jego biografii. Opis lat młodości omawia tradycję rodzinną, czas studiów na ASP w Petersburgu w powiązaniu z charakterystyką sposobu kształcenia w tej uczelni oraz obrazem Petersburga jako miasta ukształtowanego przez klasycystyczną myśl architektoniczną. Następnie ukazana jest aktywność na rzecz Komisji Historii Sztuki Akademii Umiejętności podjęta jeszcze w czasie studiów. Autor podsumowuje przesłanki skłaniające absolwenta petersburskiej uczelni artystycznej do przeniesienia się do Krakowa. Zarys biograficzny ukazuje także działalność Adolfa Szyszko-Bohusza na innych uczelniach niż krakowska ASP, służbę w Legionach Polskich podczas wojny światowej oraz jego prace konserwatorskie i budowlane. Ostatnie lata życia Adolfa Szyszko-Bohusza od 1939 roku obejmują trwanie na Wawelu podczas okupacji hitlerowskiej oraz tworzenie od 1945 roku na terenie rezydencji polskich królów fakultetu architektonicznego (w ramach Wydziałów Politechnicznych Akademii Górniczej). W całości zarys dostarcza wielu nowych ustaleń, które powinny być uwzględniane w kolejnych biografiach bohatera tej rozprawy.

W prezentacji działalności dydaktyczno-organizacyjnej Adolfa Szyszko-Bohusza w ASP w Krakowie szczególne miejsce zajęły dwa zagadnienia: starania o uzyskanie przez krakowską uczelnię artystyczną statusu uczelni wyższej o pełnych prawach akademickich oraz dążenia do powołania i utrzymania Wydziału Architektury. W obu tych obszarach talent organizacyjny i zaangażowanie rektora-architekta miały decydujące znaczenie. Walka o status akademicki krakowskiej ASP nabrała wymiaru ogólnopolskiego sporu prawników o kompetencje izb parlamentarnych i o interpretację konstytucji. Walka o status akademicki, opracowana na podstawie źródeł archiwalnych, uzupełnia i uściśla dane faktograficzne zawarte w istniejących opracowaniach dziejów ASP.

Adolf Szyszko-Bohusz w ramach swej pracy organizacyjnej na ASP odniósł częściowy sukces: status akademicki uczelnia uzyskała, ale Wydział Architektury został zamknięty. Jednak w dzisiejszej ASP tradycję architektonicznego fakultetu zainicjowanego

przez Adolfa Szyszko-Bohusza kontynuują wydziały zajmujące się konserwacją zabytków i sztukami projektowymi. Praca omawia dążenia Adolfa Szyszko-Bohusza do uruchomienia w Krakowie nauczania sztuki budowlanej na poziomie akademickim także w szerszym wymiarze: ukazuje środowisko krakowskich architektów na początku XX wieku i postulaty dotyczące utworzenia w krakowskiej ASP Wydziału Architektury.

Prezentacja środowiska pracy Adolfa Szyszko-Bohusza zawiera zestawienie jednostek dydaktycznych obu wydziałów ówczesnej Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (Wydziału Malarstwa i Rzeźby oraz Wydziału Architektury) wraz z ich obsadą profesorską. Następnie omawia dokonania współpracowników rektora-architekta, wskazując wzajemne inspiracje, wspólnie realizowane projekty oraz konflikty i polemiki. Charakterystyka Adolfa Szyszko-Bohusza ukazuje, że był niezwykle indywidualnością, mającą kwalifikacje do przewodzenia zespołowi wybitnych osobowości. Zaprezentowani są także najzdolniejsi studenci tamtego czasu, ukazani jako współpracownicy Adolfa Szyszko-Bohusza w walce o interesy Akademii i jako artyści pracujący przy restauracji zamku na Wawelu.

Inne inicjatywy podjęte przez Adolfa Szyszko-Bohusza w krakowskiej ASP: utworzenie Polskiego Instytutu Sztuk Pięknych, wydawanie „Sztuk Pięknych”, najważniejszego w II Rzeczypospolitej pisma poświęconego zagadnieniom artystycznym, funkcjonowanie Oddziału ASP w Paryżu, rozbudowa gmachu Akademii w Krakowie i utworzenie tam galerii rektorów, nadawanie tytułu profesora honorowego ASP, pozyskanie domu pracy twórczej w Zakopanem – wraz z działaniami dotyczącymi statusu akademickiego i Wydziału Architektury wskazują, że Adolf Szyszko-Bohusz, podobnie jak niegdyś Jan Matejko i Julian Fałat, odcisnął na kształcie krakowskiej uczelni plastycznej niezatarte piętno.

Adolf Szyszko-Bohusz był także autorem referatów, wspomnień oraz monografii i artykułów dotyczących zasad kształcenia architektów, konserwacji zabytków, archeologii średniowiecznej oraz nowatorskich koncepcji architektonicznych. Wiele tych dzieł jest w pracy omówionych. Wśród nich wyjątkowe miejsce zajmuje *Abecadło powodzenia narodu naszego*, napisane nie tyle przez artystę, co przez obywatela zatroskanego o los Rzeczypospolitej. *Abecadło* jest krytycznie przeanalizowane i w obszernych fragmentach zamieszczone w Aneksie.

Adolf Szyszko-Bohusz po zakończeniu pracy w krakowskiej ASP odgrywał wybitną rolę w krakowskim środowisku artystycznym jako przewodniczący Związku Polskich Artystów Plastyków. Rozprawa opisuje awangardę, której udzielał poparcia, choć jego własne poglądy artystyczne zawsze cechowały się dążeniem do zachowania równowagi między

tradycją i nowoczesnością. Ukazany jest wpływ, jaki były rektor wywierał na pedagogiczną działalność ASP nawet wtedy, gdy już nie był w niej zatrudniony.

W swym podstawowym zakresie tematycznym praca oparta została na materiałach źródłowych pochodzących z Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, Archiwum Narodowego w Krakowie, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Archiwum Politechniki Krakowskiej, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie czy Archiwum Zamku Królewskiego na Wawelu w Krakowie. Autor zastosował metodę analityczną, wychodząc od krytycznej analizy dokumentów archiwalnych, artykułów prasowych, relacji, wspomnień i druków ulotnych. Wiedza uzyskana ze źródeł została zaprezentowana na tle zagadnień odnoszących się do spraw politycznych i artystycznych zaczerpniętych z opracowań, w większości monograficznych. W efekcie praca przedstawia szeroką panoramę życia artystycznego Krakowa w 1 połowie XX wieku. Zawiera także kalendarium odnotowujące koleje życia i dokonania twórcze Adolfa Szyszko-Bohusza oraz Aneks, gdzie znajduje się także zapis wywiadu z Witoldem Cęckiewiczem przeprowadzonego przez autora rozprawy.

Znana autowi literatura traktuje Adolfa Szyszko-Bohusza jako jednego z najwybitniejszych architektów polskich oraz zasłużonego restauratora zabytków, który przywrócił świetność zamkowi królewskiemu na Wawelu. Omówienie jego dorobku jako nauczyciela akademickiego z reguły ogranicza się do informacji o pracy w Szkole Politechnicznej we Lwowie, na Politechnice Warszawskiej oraz na Wydziale Architektury Akademii Górniczej. Jego działalność w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie jest wzmiankowana marginalnie tak w zarysach dziejów ASP, jak i w biografii Adolfa Szyszko-Bohusza. Praca tu omawiana powinna przyczynić się do zmiany tej sytuacji.

Michał Pilikowski

14.05.2019